

**PIESPIEDU DARBA
MĒRĶA GRUPAS IZPĒTE
REZULTĀTU PĀRSKATS**

FACTUM

Rīga, 2006. gada novembris

SATURS

SATURS	2
KOPSAVILKUMS UN REKOMENDĀCIJAS	3
METODOLOĢIJA	5
IEVADS	6
1. Valsts probācijas dienesta un darbinieku vērtējums	7
1.1. Valsts probācijas dienesta vērtējums	8
1.2. VPD darbinieku vērtējums.....	9
2. Sadarbība ar darba devējiem	11
3. Piespiedu darba vērtējums.....	13
3.1. Informācija par piespiedu darbu	14
3.2. Piespiedu darba veikšana un uztvere.....	14
3.2. Piespiedu darba kā soda veida nozīme un efektivitāte	16
PIELIKUMS Nr.1: Aptaujas anketa.....	19
PIELIKUMS Nr.2: Krimināllikuma panti, par kuriem aptaujātajiem piespriests piespiedu darbs	25

KOPSAVILKUMS UN REKOMENDĀCIJAS

- ✓ Analizējot kvantitatīvā pētījuma rezultātus, Valsts probācijas dienesta (turpmāk arī VPD) klientu – piespiedu darba veicēju mērķa grupā, jāņem vērā dotās aptaujas izlases veidošanas īpatnības. Valsts probācijas dienesta darbinieki, lai varētu sniegt pētījuma veicējiem potenciālo respondentu kontaktinformāciju, sazinājās ar saviem klientiem un noskaidroja viņu gatavību piedalīties pētījumā. Tādējādi pētījuma izlasē iekļuva tikai tie klienti, kuri piekrita intervijai. Kā parāda arī pētījuma rezultāti, šie notiesātie pieder pie apzinīgākajiem un mazāk problemātiskajiem piespiedu darba veicējiem.
- ✓ Tādēļ, lai iegūtu pilnīgāku ainu par piespiedu darba veikšanu un organizēšanu, noderīgi ir arī pētījuma ietvaros veikto ekspertu interviju ar VPD darbiniekiem rezultāti, kas vairāk sniedz priekšstatu par pastāvošajām problēmām tā saucamo “neapzinīgo” vai problemātisko un intervijās nerasniedzamo klientu grupā.
- ✓ Valsts probācijas dienesta darbību, kas aptaujāto skatījumā galvenokārt izpaužas caur VPD darbiniekiem, aptaujātie piespiedu darba veicēji vērtē pozitīvi. Tomēr pozitīvāk tiek vērtēts tieši konkrēto VPD darbinieku veikums, kuri ir atbildīgi par piespiedu darba organizēšanu.
- ✓ Vērtējot VPD darbiniekus, ļoti pozitīvi ir novērtēta viņu iejūtīgā individualizētā pieeja, risinot katra konkrētā klienta problēmas. Tā izpaužas centienos atrast piemērotāko darba devēju, pie kura notiesātajam atstrādāt piespiedu darba stundas, kā arī atbilstoša darba grafika piedāvāšana, ņemot vērā notiesātā dzīves vietu, nodarbinātību, profesiju, veselības stāvokli u.c. svarīgus faktorus.
- ✓ Par piespiedu darbu izpildi atbildīgo VPD darbinieku veiktās regulārās notiesāto kontroles vairumā gadījumu atzītas kā piemērotas un taktiskas, kas tiekot papildinātas ar pretimnākšanu un sapratni dažādu problemātisku situāciju risināšanā. Lielākā daļa notiesāto ir izjutuši atbalsta un palīdzības sniegšanu no VPD darbinieku puses, kā arī saņēmuši uzslavas par piespiedu darbā paveikto. Savukārt pazemojošu vai citādi negatīvu attieksmi nav izjutis neviens pētījuma dalībnieks.
- ✓ Aptaujātie piespiedu darba veicēji ir kopumā visai apmierināti ar sadarbību ar piespiedu darba devējiem. Piespiedu darba veicēju un darba devēju attiecības ir lietišķas un uz sadarbību vērstas. Piespriestā soda izciešanas laikā piespiedu darba veicēji augstu novērtē pateicību un uzslavas par paveikto, kuras no darba devēju puses ir saņēmuši ap 80% aptaujāto.
- ✓ Apmēram ceturtdaļa no aptaujātajiem uzskata, ka nav iepazīstināti ar darba drošības noteikumiem, un neliela daļa no respondentiem atzīst, ka nav tikuši nodrošināti ar nepieciešamajiem darba rīkiem un darba aizsardzības līdzekļiem.
- ✓ Kopumā informāciju par piespiedu darbu tā saņemēji uzskata par pietiekamu. Piespiedu darba veicēji, kas bija zinājuši par piespiedu darbu kā kriminālsodu pirms viņiem tas tika piemērots, galvenokārt informāciju par to bija ieguvuši neformālo kontaktu ceļā – no radiem, draugiem vai paziņām.
- ✓ Uzzinot par piemēroto soda veidu, izskaidrojošu informāciju par piespiedu darba izpildi visai liels skaits notiesāto netika saņēmuši - gan tie, kam tiesa piemēroja šo soda veidu, gan tie (lai gan skaitliski mazāk), kuriem ir prokurora priekšraksts par sodu.
- ✓ **Būtu nepieciešams piestrādāt pie informatīvo bukletu izdales mehānisma, kas garantētu, ka tiek īstenota visu notiesāto pilnvērtīga informēšana. To varētu atrisināt, ciešāk sadarbojoties soda mēra izpildes uzraudzības institūcijai – Valsts probācijas dienestam - ar soda mēra piemērotājiem. Ja šādu informāciju ir paredzēts izplatīt tiesas ēku informācijas stendos, tad šiem stendiem būtu jāatrodas visiem viegli pamanāmā un redzamā vietā. Kā otrs risinājums būtu VPD un tiesnešu/ prokuroru**

savstarpējā vienošanās par to, ka šie informatīvie materiāli notiesātajiem tiek izsniegti pret parakstu vai reizē ar rakstisko tiesas lēmumu.

- ✓ Vairākums aptaujāto zināja par nosacījumu, ka 5 darbdienu laikā pēc tiesas sprieduma vai prokurora priekšraksta par sodu stāšanās spēkā ir jāierodas reģistrēties VPD, un gandrīz visi to ir arī izdarījuši. Tomēr, kā atzīst intervētie eksperti, šāda aktivitāte raksturīga tikai mazākajai piespiedu darba veicēju daļai jeb apzinīgākajiem klientiem. Vairumā gadījumu VPD darbiniekiem pašiem nākas atgādināt par pienākumu reģistrēties pēc sprieduma stāšanās spēkā.
- ✓ Kā galvenā ar piespiedu darba izpildi saistītā problēma ir notiesāto grūtības apvienot strādāšanu savā pamatdarbā ar piespiedu darba veikšanu. Šī iemesla dēļ zināms skaits pētījuma dalībnieku labprāt izvēlētos kādu citu soda veidu, piemēram, naudas sodu. Problēmas aktualitāti uzsvēra arī ekspertu intervijās aptaujātie VPD darbinieki. Ja likums ļautu piespiedu darba veicējus nodarbināt līdz 8 stundām dienā, līdzšinējo 4 stundu vietā, tas dotu lielāku elastības iespēju atbildīgajam VPD darbiniekam, izstrādājot gan notiesātajam, gan darba devējam piemērotāko piespiedu darba īstenošanas grafiku.
- ✓ Piespiedu darbu tā veicēji paši uzskata par sodu, kas vairāk ļauj viņiem izpirkt savu vainu gan savā, gan sabiedrības priekšā, nevis liek justies neērti, izjust kaunu un slēpties no apkārtējiem. Turklāt vairums aptaujāto ir izjutuši gandarījumu par darbā paveikto un uzskata to par sabiedrībai derīgu, kaut arī bez īpašām grūtībām paveicamu pienākumu.
- ✓ Vairums piespiedu darba veicēju domā, ka tiesas piemērotais stundu skaits ir atbilstošs viņu noziedzīgajam nodarījumam.
- ✓ Tomēr, ja ļautu izvēlēties, tikai nedaudz vairāk par pusi notiesāto kā sev piemērotāko izvēlētos piespiedu darbu. Pārējie priekšroku dotu naudas sodam un piespiedu darbam nosacīti kombinācijā ar kādu no VPD programmām.
- ✓ **Nemot vērā to, ka arī ekspertu intervijās VPD darbinieki sociālās uzvedības korekcijas programmas minēja kā piespiedu darba efektivitāti paaugstinošu instrumentu, pētījums apliecina nepieciešamību izskatīt soda kombinācijas piemērošanas iespējas un veikt izmaiņas Krimināllikumā, nosakot VPD programmu apmeklēšanu kā obligātu soda izpildes nosacījumu. Kā viens no argumentiem šādu izmaiņu ieviešanai var kalpot arī fakts, ka kopumā piespiedu darba veicēji ir pozitīvi noskaņoti (61% no visiem aptaujas dalībniekiem) pret piedalīšanos kādā no VPD organizētajām sociālās uzvedības korekcijas programmām piespiedu darba ietvaros.**
- ✓ No aptaujātajiem piespiedu darba veicējiem tikai 10% atzina, ka bija apsvēruši iespēju izvairīties no piespiedu darba izpildes. Galvenie iemesli, kas attur no šādiem mēģinājumiem, ir piespiedu darba kā soda veida pozitīvais novērtējums un uzskats, ka piespiedu darbs ir visvieglākais no iespējamajiem soda veidiem, tādēļ izvairīties no tā nav jēgas. Izvairīties no piespiedu darba veikšanas, vienojoties ar piespiedu darba devējiem vai VPD darbiniekiem, ir visai sarežģīti un neiespējami, tomēr, ja būtu nepieciešams, tad ar darba devējiem būtu vieglāk vienoties nekā ar VPD darbiniekiem.
- ✓ Vērtējot piespiedu darba kā kriminālsoda efektivitāti, lielākā daļa respondentu atzīst, ka piespiedu darbs ir salīdzinoši viegls soda veids, kas ir pietiekami efektīvs nelielu noziedzīgu nodarījumu gadījumā. Kopumā piespiedu darbs ir pozitīvi vērtējams arī kā reāls un pat morālu gandarījumu sniezošs soda veids. Aptaujātajā mērķa grupā soda izpilde vairumam pētījuma dalībnieku kalpo kā barjera turpmāku pretlikumīgu darbību veikšanai.

METODOLOĢIJA

Mērķa grupa: Piespiedu darbos notiesātās personas – gan tie, kas intervijas brīdī veica, gan tie, kas jau bija pabeiguši piespiesto piespiedu darbu izpildi.

Pētījuma mērķi:

- Novērtēt piespiedu darba kā soda efektivitāti mērķa grupas skatījumā;
- Atklāt notiesāto personu attieksmi pret Valsts probācijas dienestu kā soda izpildes institūciju un tās darbības vērtējumu;
- Noskaidrot trūkumus un priekšrocības līdzšinējai sadarbībai ar atšķirīgiem darba devējiem.

Izlases lielums: 85 respondenti

Metodoloģija: Piespiedu darbos notiesāto personu mērķa grupas izpētei tika izmantota **daļēji strukturēto interviju** metode. Tiešās intervijas veica īpaši apmācīti un instruēti intervētāji šādu interviju veikšanai piemērotās vietās. Anketā izmantoti gan slēgtie¹, gan atklātie² jautājumi un rezultātu apstrādē izmantotas kvalitatīvās teksta kodēšanas un kvantitatīvās statistiskās datu apstrādes metodes.

Izlases metode: Vairāpkāpju stratificētā kvotu izlase tika izveidota sadarbojoties ar Valsts probācijas dienestu. Pasūtītājs nodrošināja pētījuma veicējus ar to potenciālo respondentu kontaktinformāciju, kuri piekrita tam, ka šos datus VPD darbinieki nodos pētījuma veicējiem.

Izlases struktūra:

	Skaits		Skaits
		NODARBINĀTĪBAS STATUSS	
Pētījuma laikā veica piespiedu darbus	37	... pašnodarbināta persona	15
Piespiedu darbus bija pabeiguši	48	... algots darbinieks	45
IZGLĪTĪBA		... bezdarbnieks, meklējat darbu	14
Pamata vai nepabeigta vidējā	36	... mājsaimniece	4
Vidējā	21	... students/ skolnieks	2
Vidējā speciālā	25	Cits	5
Augstākā	3	REĢIONS	
DZIMUMS		Rīgas rajons	14
Sieviete	22	Vidzeme	8
Vīrietis	63	Kurzeme	17
TAUTĪBA		Zemgale	17
Latvietis/-e	58	Latgale	12
Cittautietis/-e	27	Rīga	17
		Izlases lielums	85

Pētījuma veikšanas laiks: 2006. gada septembris

Pētījumu veica: Projekta vadība, metodoloģijas izstrāde – Lelde Kāpiņa
Interviju veikšana un koordinēšana – Santa Lele, Evita Puzāne, Eva Olševska, Sandija Vēze
Pārskata gatavošana – Renārs Felcis, Iveta Bitāne

Atskaitē izmantotie saīsinājumi: Dzimums: S - sieviete, V - vīrietis
Tautība: LV - latvietis/-e, CIT - cittautietis/-e

¹ Respondentam tiek piedāvāti jau iepriekš izstrādāti atbilžu varianti.

² Netiek piedāvāti gatavi atbilžu varianti, bet respondentam pašam jāformulē savs viedoklis.

IEVADS

Pētījuma gaita

Pētījuma ietvaros tika intervētas 85 personas, kurām piemērots piespiedu darbs, visos Latvijas reģionos – Rīgā, Rīgas rajonā, Kurzemē, Vidzemē, Zemgalē un Latgalē. Daļēji strukturētās tiešās intervijas notika intervētāju piedāvātajās interviju veikšanai piemērotās vietās pēc respondentu izvēles.

Mērķa grupas apraksts

Pētījumā piedalījās 85 respondenti vecumā no 18 līdz 60 gadiem, kuriem ir personīga pieredze piespiedu darba strādāšanā, kas viņiem piemērots kā kriminālsoda paveids.

Pētījuma norises laikā 37 no viņiem vēl veica piespiedu darbu, bet 48 to jau bija pabeiguši.

Lielākajai daļai respondentu ir pamata, nepabeigta vidējā, vidējā vai vidējā speciālā izglītība; un tikai 3 pētījuma dalībniekiem ir augstākā izglītība.

Viena ceturtdaļa no visiem respondentiem ir sievietes. No visiem aptaujātajiem piespiedu darba veicējiem tikai 14 cilvēki intervijas veikšanas laikā bija bezdarbnieki.

Gandrīz pusei (48%) respondentu piespiedu darbs piespriests par transportlīdzekļa vadīšanu alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē (262. pants).

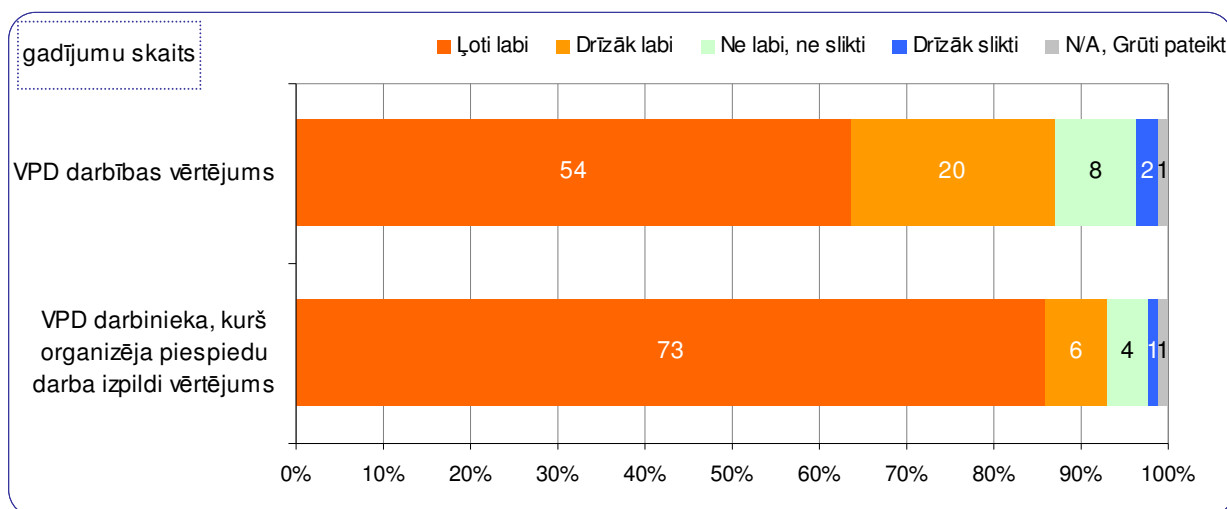
Pārējos 52% sastāda cilvēki, kuriem piemēroti 23 dažādi krimināllikuma panti ar nenozīmīgu notiesāto īpatsvaru katrā no tiem (skatīt Pielikumu Nr. 2).

1. Valsts probācijas dienesta un darbinieku vērtējums

Galvenie secinājumi

- Piespiedu darba veicēji Valsts probācijas dienestu kā institūciju kopumā vērtē pozitīvi.
- Tomēr augstāk nekā Valsts probācijas dienestu kopumā, respondenti novērtēja konkrētos VPD darbiniekus, kuri organizēja piespiedu darbu izpildi. Viņu attieksme tiek vērtēta kā pretimnākoša un izprotoša.
- Aptaujātie pozitīvi vērtē piespiedu darbu veicēju nodarbināšanas kontroli, ko vairumā gadījumu VPD darbinieki veic reizi nedēļā un biežāk.
- Ļoti augstu tiek vērtēta dienesta darbinieku ieinteresētā attieksme pret piespiedu darba veicējiem, organizējot viņu piespiedu nodarbinātību, tajā skaitā, visatbilstošākās piespiedu darba vietas atrašana, algotā un piespiedu darba laika grafiku saskaņošana un izpratne, palīdzot respondentiem risināt citas problēmsituācijas.
- Lielākā daļa notiesāto saņēmuši VPD darbinieku atbalstu, palīdzību, kā arī uzslavas par piespiedu darbā paveikto.
- Praktiski neviens piespiedu darba veicējs nav izjutis VPD darbinieku pazemojošu vai citādi negatīvu attieksmi pret sevi.

1. attēls. Valsts Probācijas dienesta un tā darbinieku vērtējums.

Bāze: Piespiedu darba veicēji, n=85

Piezīme: Gadījumu skaits attiecas uz skaitlisko attēlojumu stabīņu diagrammās, bet uz ass attēlots procentuālais sadalījums (īpatsvars).

Gandrīz divas trešdaļas (64%) aptaujāto VPD klientu Valsts probācijas dienesta darbībai devuši visaugstāko vērtējumu. Kā redzams 1. attēlā, kopumā pozitīvi (atbildes „ļoti labi” un „drīzāk labi”) dienesta darbību vērtē 86% aptaujāto.

Tomēr respondenti pozitīvāk novērtē VPD darbiniekus, kuri organizēja viņu piespiedu darba izpildi, nevis dienesta darbību. Aptaujāto piespiedu darba veicēju absolūtais vairākums (94%) VPD darbiniekus novērtējuši pozitīvi (atbildes „ļoti labi” un „drīzāk labi” kopā).

Redzams, ka probācijas dienesta un tā darbinieku saņemtā vērtējuma atšķirības ir tikai pozitīvā vērtējuma izteiktības pakāpē: darbiniekiem biežāk nekā dienestam respondenti devuši visaugstāko novērtējumu, attiecīgi 87% un 64%.

1.1. Valsts probācijas dienesta vērtējums

Analizējot sniegtā novērtējuma pamatojumu vērojams, ka respondenti VPD darbību un dienesta darbinieku, kurš organizēja piespiedu darba izpildi, vērtē ar līdzīgiem vai pat identiskiem izteikumiem – „atsaucīgs, pretimnākošs, pozitīvs, saprotošs, laba attieksme, labi dara savu darbu, regulāri pārbauda”. Tas liecina, ka piespiedu darbu veicēju attieksmi pret VPD kā institūciju lielā mērā veido viņu sadarbības pieredze ar konkrētajiem VPD darbiniekiem, kuri organizēja piespiedu darba veikšanu. Tādējādi, arī pamatojot savu vērtējumu par VPD darbību, respondenti patiesībā vērtē VPD darbinieku, uzsverot izjusto pretimnākošo un pozitīvo attieksmi, kā arī nezūdošo ieinteresētību tieši no paša darbinieka puses visa soda izpildes procesa laikā.

Tomēr netiešā veidā tas tomēr ir arī probācijas dienesta vērtējums, apliecinot, ka dienestā pieņemtie darbinieku atlases principi un pamatnostādnes darbā ar klientiem nodrošina šādam darba veidam atbilstoša personāla atlasi.

Pozitīvā kontekstā tiek minēta piespiedu darba veicēju kontrole, ko veic VPD darbinieki. Aptaujātie atzīst, ka dienesta darbinieki regulāri seko līdz un interesējas par piespiedu darba izpildītāja paveikto korektā veidā, kā arī sniedz savu palīdzību sarežģītās situācijās.

Savstarpējā sapratne starp VPD darbinieku un probācijas klientu piespiedu darba organizēšanas procesā respondentiem ir svarīga arī tādēļ, ka vairāk kā puse no viņiem ir nodarbināti algotā darbā. Tādēļ vairums piespiedu darba veicēju īpaši augstu novērtē VPD darbinieku centienus piemeklēt viņiem iespējami ērtākas darba vietas, piemēram, tuvāk dzīvesvietai, kā arī to, ka sastādot piespiedu darba laika grafiku, VPD darbinieki ņem vērā notiesātā nodarbinātību algotā darbā.

Arī iespēja izvēlēties vēlamāko darbu, kā arī iespēja vienoties par laiku, kurā to veikt, tiek minēti kā galvenie faktori, kas veido kopējo pozitīvo iespaidu par VPD un dienesta darbinieku darbību.

Tikai divi respondenti ir negatīvi vērtējuši dienesta un VPD darbinieka darbu, kā iemeslu minot piespiedu darba izpildes gaitā pamanītās organizatoriskās un kontroles nepilnības.

Tāpēc, ka visu laiku kontrolēja - brauca, zvanīja. Laipni. (LV, V)

Jo visu laiku pārbaudīja, skatījās, lai būtu laikā darbā, lai stundas tiktu atstrādātas utt. Savas funkcijas labi izpildīja. (LV, V)

Ļāva izvēlēties darbu no esošajiem variantiem. Saprotoša, pretimnākoša attieksme. (LV, S)

Pretimnākoši, pozitīvi. Var strādāt tad, kad pats cilvēks var. (LV, S)

Ir saprotoši - deva darbu tuvāk dzīvesvietai. (LV, V)

Ļoti pretimnākošas, saprotošas darbinieces, var izrunāties par visādām tēmām, var dabūt kādu padomu. Izturas kā pret līdzvērtīgu cilvēku. (CIT, S)

Attiecībā uz viņu - samērā labi, bet principā var vienoties par nenākšanu uz darbu. Nepietiekama kontrole. (CIT, V)

[par VPD darbību] Dokumentācijas dēļ kavējās. [...] Vajadzētu biežāk pārbaudīt, kā cilvēks strādā. (LV, V)

[...] atstrādāšanas noteikumi nav pārdomāti. (LV, V)

1.2. VPD darbinieku vērtējums

VPD darbinieku vērtējuma pamatojumam tiek lietoti tie paši vārdi un pazīmes kā runājot par probācijas dienesta darbību kopumā.

Izdalot tos pašus pozitīvi vērtētos aspektus, par galvenajiem vērtēšanas kritērijiem respondenti izmanto dienesta darbinieka aktivitātes, kas atbilst viņa amata pienākumiem, t.i., komunikācija ar piespiedu darba veicēju, vairāku iespējamo piespiedu darba vietu piedāvāšana, sekošana līdz darba izpildes gaitai, kā arī šī procesa kontrolēšana un palīdzības sniegšana piespiedu darba veicējam problēmsituācijās.

Vērtējot VPD darbiniekus pēc nosauktajiem kritērijiem, tiek akcentēta viņu pozitīvā un ieinteresētā attieksme pret probācijas klientiem un pretimnākšana dažādās situācijās, gan organizējot piespiedu darba izpildi (nodarbinātāja izvēle, darba grafika izveide), gan gadījumos, kad notiesātajam rodas kādas problēmas.

Visbiežāk VPD darbinieku palīdzība notiesātajiem ir nepieciešama gadījumos, kad, strādājot piespiedu darbu, notiesātajiem rodas problēmas apvienot strādāšanu algotā darbā ar piespiedu darba izpildi. Šāda veida problēmu atrisināšana ir pilnībā VPD darbinieku ziņā, gan piemeklējot atbilstošus nodarbinātājus, gan saskaņojot darba laikus. Visu apstākļu ievērošana un veiksmīga salāgošana tiek visatzinīgāk novērtēta no notiesāto puses.

Gandrīz visi piespiedu daba veicēji atzīst, ka ir saņēmuši visus pakalpojumus, kurus piespiedu darba organizēšanā jānodrošina VPD un tā darbiniekiem. 98% respondentu atbildes liecina, ka VPD darbinieki apsprieda ar viņiem veicamā piespiedu darba izpildes gaitu.

Analizējot VPD darbinieku aktivitāti veicot notiesāto kontroli viņu piespiedu darba izpildes vietās, redzam, ka vairumā gadījumu (65%) VPD darbinieki ir tikušies ar respondentiem 1-2 reizes nedēļā vai pat biežāk. Savukārt trešdaļa aptaujāto (34%) apgalvo, ka VPD darbinieku kontrole ir notikusi retāk nekā vienu reizi nedēļā.

Ekspertu intervijās, kas šī projekta ietvaros tika veiktas ar Valsts probācijas dienesta teritoriālo struktūrvienību darbiniekiem, daudzi VPD darbinieki pauda, ka viņu pienākumu loks ir visai plašs. Tajā ietilpst piespiedu un sabiedriskā darba organizēšana, potenciālo darba devēju meklēšana, tikšanās un līgumu slēgšana ar nodarbinātājiem un pašvaldību vadītājiem, probācijas klientu apmeklēšana piespiedu darba izpildes vietās, izvērtēšanas ziņojumu rakstīšana, sarakste ar tiesu institūcijām u.c.. Tomēr kā svarīgākais uzdevums, kas sniedz arī lielāko gandarījumu, viņu skatījumā ir atbalsta un palīdzības sniegšanu notiesātajiem.

Piespiedu darba veicēju aptaujas dati liecina, ka lielākā daļa (89%) notiesāto ir saņēmuši atbalstu no VPD darbinieku puses.

Nedaudz vairāk par pusi aptaujāto (54%) minēja, ka VPD darbinieki viņus ir uzklauzījuši gadījumos, kad radās kādas problēmas. Lai gan gandrīz puse (44%) no aptaujātajiem nav apsprieduši nekādas problēmas ar VPD darbinieku, tomēr varam secināt, ka VPD darbinieki šobrīd jau sniedz atbalstu notiesātajiem un ir potenciāli labs palīdzības resurss visiem piespiedu darba veicējiem viņu problēmu risināšanā.

Labi veic savus pienākumus - bieži pārbauda. (LV, V)

Brauca pārbaudīt, laba attieksme, ieinteresēts. (LV, V)

Individuāla pieeja, pretimnākošs. (LV, V)

Visu nokārtoja ar darba devēju. Interesējas, kā klājas. Ir saprotoša, laipna. Visumā savu darbu veic ļoti labi. (CIT, S)

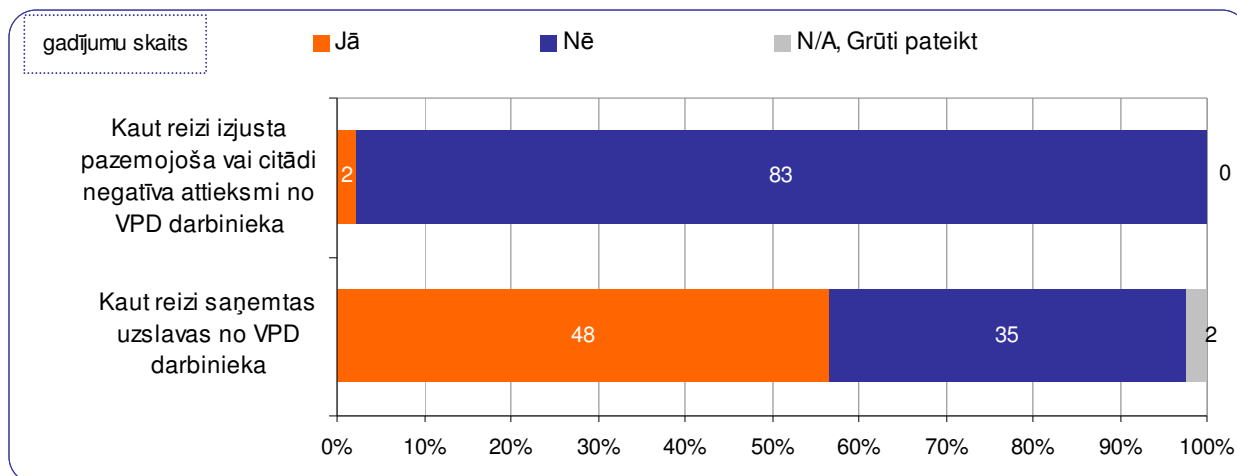
Normāli aprunājās, piedāvāja izvēlēties darba vietu. (LV, S)

Tāpēc, ka reāli skatījās uz situāciju - nāca pretī, palīdzēja salikt kopā pastāvīgo darbu un piespiedu darbu. (LV, V)

Visu izskaidroja, bija pretimnākošs - piedāvāja dažādus variantus, kā arī varēja vienoties, piemēram, sākt un beigt darbu man pieņemamā laikā, uzticējās. (LV, S)

Valsts probācijas dienesta darbinieku vispārējais pozitīvais vērtējums ir daļēji veidojies arī pateicoties tam, ka praktiski neviens piespiedu darba veicējs nav izjutis pazemojošu vai citādi negatīvu attieksmi no VPD darbinieku puses, turklāt vairāk par pusi no visiem pētījuma dalībniekiem ir tikuši uzslavēti. (2. attēls)

2. attēls. Pazemojuma izjušana un uzslavu saņemšana no VPD darbinieka

Bāze: Piespiedu darba veicēji, n=85

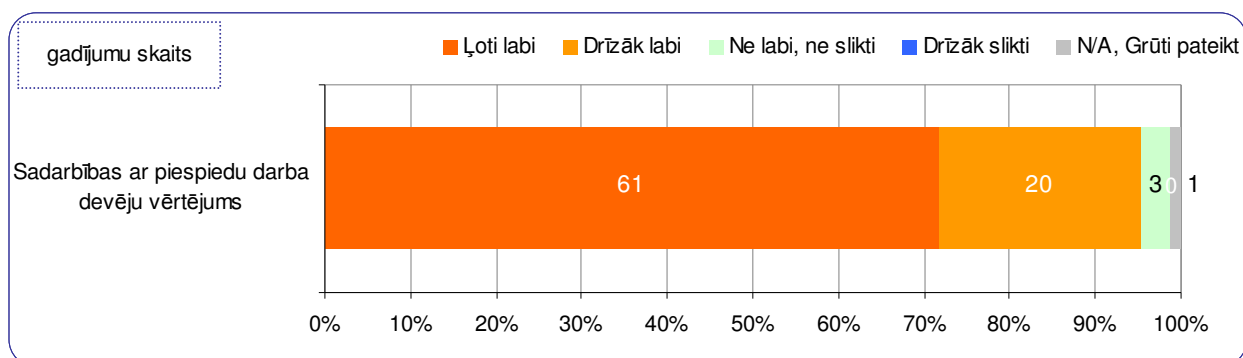
Piezīme: Gadījumu skaits attiecas uz skaitlisko attēlojumu stabiņu diagrammās, bet uz ass attēlots procentuālais sadalījums (īpatsvars).

2. Sadarbība ar darba devējiem

Galvenie secinājumi

- Piespiedu darba veicēji sadarbību ar savu piespiedu darba devēju kopumā vērtē pozitīvi. Kopumā to raksturo lietišķas darba attiecības, kuru laikā praktiski neviens notiesātais nav izjutis pazemojošu vai citādi negatīvu attieksmi.
- Lielākā daļa no aptaujātajiem piespiedu darba veicējiem ir saņēmuši pateicību un uzslavas par paveikto darbu.
- Vairums no notiesātajiem, pildot piespiedu darbus, tiek nodrošināti ar nepieciešamajiem darba rīkiem un darba aizsardzības līdzekļiem, tomēr daļa respondentu tos nav saņēmuši.
- Ne visi piespiedu darba veicēji iepazīstināti ar darba drošības noteikumiem.

3. attēls. Sadarbības ar piespiedu darba devēju vērtējums

Bāze: Piespiedu darba veicēji, n=85

Piezīme: gadījumu skaits attiecas uz skaitlisko attēlojumu stabu diagrammās, bet uz ass attēlots procentuālais sadalījums (īpatsvars).

3. attēlā redzamais aptaujas atbilžu sadalījums liecina par notiesāto visai augstu apmierinātību ar darba devējiem. Sadarbība tiek vērtēta tikai pozitīvos („ļoti labi”, „drīzāk labi”) vai neitrālos („ne labi, ne slikti”) terminos. Neviens respondents nav sniedzis negatīvu vērtējumu sadarbībai ar darba devēju.

Respondentu skaidrojumos par sniegto vērtējumu sadarbībai ar darba devēju dominē tādi raksturojumi kā „pretimnākošs, laba attieksme, saprotošs, nebija pretenziju”.

Piespiedu darba veicēju un darba devēju attiecības kopumā varam raksturot kā lietišķas un formālas attiecības, kurās notiesātais nav izjutis nekāda veida negatīvu attieksmi.

Nebija pretenziju, visu varēja sarunāt. (CIT, V)

Nerājās, izturējās ļoti labi. (LV, V)

Laba attieksme, ir sapratne. (LV, V)

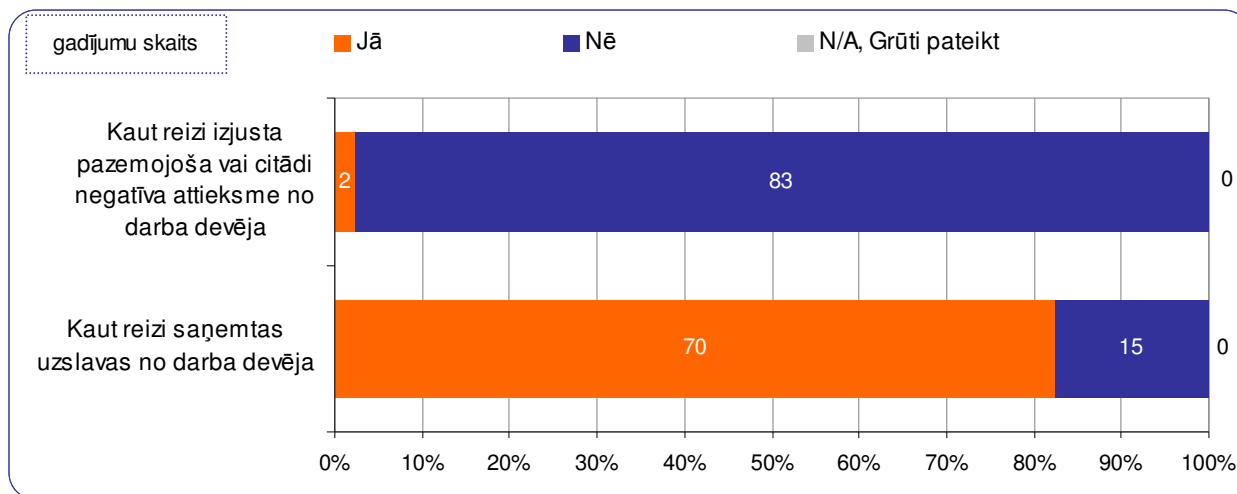
Darbu dod, bieži nav klāt. Nav tā, ka stāvētu klāt, pārņemtu. Labi novērtē paveikto. (LV, V)

Atsaucīgs, pretimnākošs darba devējs. (LV, S)

Ko viņš deva darīt, tas tika izdarīts. Viņš bija apmierināts. (LV, V)

Par pozitīvo sadarbības pieredzi liecina arī tas, ka praktiski neviens piespiedu darba veicējs nav izjutis pazemojošu vai citādi negatīvu attieksmi no darba devēju puses, bet katrs astotais pētījuma dalībnieks ir saņēmis uzslavas piespiedu darba veikšanas vietā (4.attēls).

4. attēls. Pazemojuma izjušana un uzslavu saņemšana darba devēja puses

Bāze: Piespiedu darba veicēji, n=85

Piezīme: Gadījumu skaits attiecas uz skaitlisko attēlojumu stabiņu diagrammās, bet uz ass attēlots procentuālais sadalījums (īpatsvars).

Darba devēji pārsvarā ir nodrošinājuši piespiedu darba veicējus ar nepieciešamajiem darba rīkiem un darba aizsardzības līdzekļiem. Apstiprinošu atbildi uz šiem jautājumiem ir snieguši 86% jeb 73 respondenti. 12% jeb 10 respondenti uzskata, ka nav bijuši nodrošināti ar nepieciešamajiem darba rīkiem un aizsardzības līdzekļiem, un diviem respondentiem šajā jautājumā bija atbilde 'grūti pateikt'. Interesanti, ka ar darba rīkiem un darba aizsardzības līdzekļiem ir tikušas nodrošinātas pilnīgi visas aptaujas dalībnieces.

Lielākā daļa (80%), bet tomēr ne visi pētījuma dalībnieki piespiedu darba veikšanas vietās ir tikuši iepazīstināti ar darba drošības noteikumiem. 19% aptaujāto (16 respondenti) norāda, ka nav iepazīstināti ar darba drošības noteikumiem, viens pētījuma dalībnieks nav sniedzis atbildi.

3. Piespiedu darba vērtējums

Galvenie secinājumi

- Kopumā informāciju par piespiedu darbu kā soda veidu tā saņēmēji uzskata par pietiekamu.
- Piespiedu darba veicēji, kas zinājuši par piespiedu darbu pirms viņiem tas tika piemērots pašiem, galvenokārt uzzinājuši par to neformālo kontaktu ceļā (no draugiem, radiem, paziņām).
- Tikai 60% no tiem respondentiem, kam tiesa piemēroja šo soda veidu, tiesā saņēma informatīvo bukletu par piespiedu darbu kā kriminālsodu. Salīdzinoši lielāka daļa informāciju saņēmušo (80%) ir to vidū, kuriem ir prokurora priekšraksts par sodu.
- Vairākums aptaujāto zināja par to, ka jāpiesakās VPD 5 darbdienu laikā pēc tiesas sprieduma vai prokurora priekšraksta par sodu stāšanās spēkā, un to ir arī izdarījuši.
- Kā galvenā ar piespiedu darba izpildi saistītā problēma ir notiesāto grūtības apvienot algotā darba un piespiedu darba veikšanu.
- Lielākā daļa respondentu, neskatoties uz to, ka piespiedu darbu uzskata par soda veidu, ir izjutuši gandarījumu par darbā paveikto. Vairumā gadījumu veicamais darbs raksturots kā sabiedrībai derīgs, bet arī viegli izpildāms darbs.
- Tikai trešdaļa no aptaujātajiem atzina, ka izjutuši neērtības vai kauna sajūtu par to, ka viņiem ir bijis jāveic piespiedu darbs. Vēl mazāk respondentu ir slēpuši no apkārtējiem faktu, ka viņi ir bijuši notiesāti ar piespiedu darbu. Turklāt gandrīz visi aptaujātie piespiedu darba izpildes laikā ir izjutuši saprotošu vai atbalstošu attieksmi no apkārtējiem.
- Tieši izjustais gandarījums par piespiedu darbā paveikto un tā lietderība sabiedrībai, kā arī apzināšanās, ka tiesu sistēma ir devusi iespēju izciest sodu sabiedrībā, ir bijuši galvenie motivējošie faktori piespiedu darbu pildīt apzinīgi. Apmierinātība ar darbu, darba devēju, darba kolēģiem un VPD darbinieku attieksme ir citi biežāk minētie motivējošie faktori.
- Par soda izciešanai vēlamākajiem vai piemērotākajiem aptaujātie uzskata darbu celtniecībā (vislielākais īpatsvars) un telpu/ apkārtnes uzkopšanas darbus.
- Vairums piespiedu darba veicēju domā, ka tiesas piemērotais stundu skaits ir atbilstošs viņu nodarījumam. Tie uztver piespiedu darbu kā pozitīvi vērtējamu soda veidu, kura izpilde ir kalpojusi kā mācība turpmāk izvairīties no pretlikumīgu darbību veikšanas.
- Vairāk par pusi no aptaujātajiem, ja būtu iespējams izvēlēties, no iespējamajiem soda veidiem dotu priekšroku piespiedu darbam. Tomēr liela daļa labāk izvēlētos naudas sodu un piespiedu darbu nosacīti, kas kombinēts ar kādu no VPD programmām.
- Kopumā piespiedu darba veicējiem ir visai pozitīva attieksme pret piedalīšanos kādā no VPD organizētajām sociālās uzvedības korekcijas programmām piespiedu darba ietvaros.
- Tikai 10% no visiem aptaujātajiem ir kādreiz apsvēruši iespēju izvairīties no piespiedu darba izpildes. Galvenokārt no tā attur bailes no bargāka soda saņemšanas un tas, ka piespiedu darbs pats par sevi tiek uzskatīts par visvieglāko no visiem iespējamajiem soda veidiem, no kura nav vērts izvairīties.

3.1. Informācija par piespiedu darbu

66% piespiedu darba veicēju par piespiedu darbu kā kriminālsodu bija dzirdējuši pirms viņiem piemēroja šo soda veidu. Informācija par piespiedu darbu kā soda veidu vairumā gadījumu ir iegūta neformālo kontaktu ceļā – nedaudz vairāk kā divas trešdaļas (71%) no tiem, kas par šo soda veidu bija zinājuši pirms tā piemērošanas, par to uzzināja no radiem, draugiem, paziņām.

Savukārt tie piespiedu darba veicēji, kuri nebija dzirdējuši par piespiedu darbu kā kriminālsodu pirms viņiem tas tika piemērots, primāro informāciju bija saņēmuši no tiesneša (79%) un/vai prokurora (47%). 80% no tiem, kuriem ir prokurora priekšraksts par sodu, no prokurora bija saņēmuši nepieciešamo informāciju par piespiedu darbu. Savukārt tikai 60% no visiem respondentiem, kuri par sev piespriesto soda veidu uzzināja tiesā, tur arī saņēma informatīvo bukletu par piespiedu darbu kā kriminālsodu.

Tomēr kopumā vairums aptaujāto (80%) uzskata, ka saņemtā informācija ir pilnīgi vai drīzāk pietiekama. Lielākā daļa no tiem jeb divas trešdaļas no visiem respondentiem atzinuši informāciju par pilnīgi pietiekamu.

Lielākā daļa respondentu (78%) ir zinājuši arī par nosacījumu, ka 5 darbdienu laikā pēc tiesas nolēmuma vai prokurora priekšraksta par sodu spēkā stāšanās ir jāierodas reģistrēties Valsts probācijas dienestā. 90% no tiem, kas par to bija zinājuši, arī bija pieteikušies dienestā šo minēto dienu laikā. Šāda aktivitāte liecina, ka aptaujāto kopums vairāk atbilst tai piespiedu darbos notiesāto grupai, ko ekspertu (VPD darbinieku) interviju respondenti apzīmēja kā apzinīgos vai neproblemātiskos klientus.

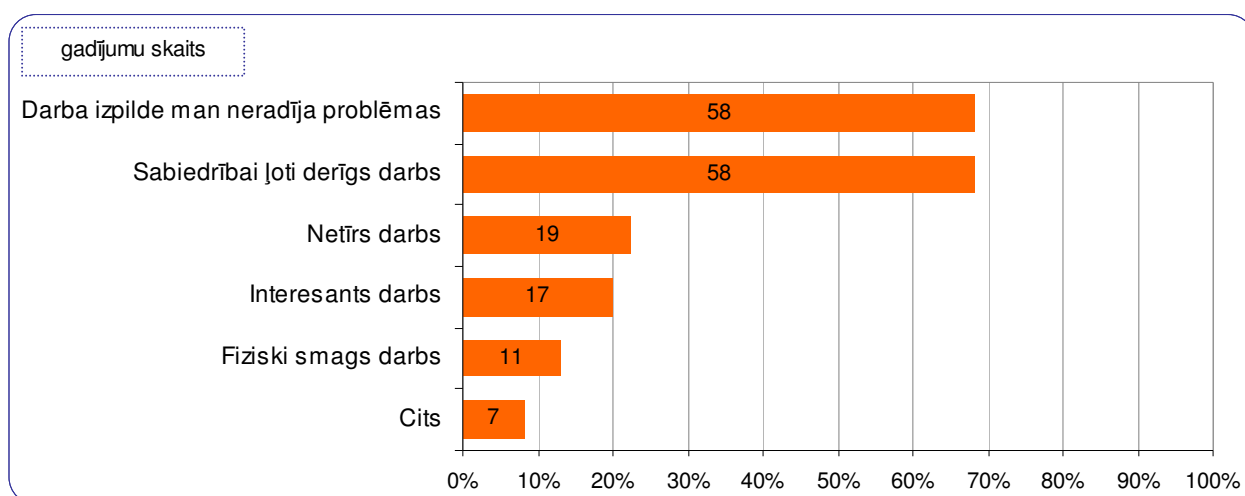
3.2. Piespiedu darba veikšana un uztvere

Lielākā daļa (74%) aptaujāto atzīst, ka izjutuši gandarījumu par piespiedu darbā paveikto.

Piespiedu darbu veikt apzinīgi motivē (vai varētu motivēt) gan paša cilvēka apzinīga attieksme pret soda izpildi, atbildība, vainas apziņa par nodarījumu, gandarījums par piespiedu darbā paveikto un tā lietderību sabiedrībai, apziņa, ka labāk veikt piespiedu darbu, nekā izciest sodu cietumā, kā arī tādi ārējie faktori kā darbs savā nozarē, darba devēja, darba kolēģu un VPD darbinieku pozitīvā attieksme un kontrole.

Raksturojot piespiedu darbā veicamos pienākumus, no piedāvātajām atbildēm visvairāk respondentu kā atbilstošākās ir izvēlējušies atbildes „sabiedrībai ļoti derīgs darbs” un „darba izpilde man neradīja problēmas” (5. attēls).

5. attēls. Veicamā darba vērtējums

Bāze: Piespiedu darba veicēji, n=85

Vairākatbilžu jautājums

Savukārt nosaucot piespiedu darbā vēlamākos uzdevumus, vairums pētījuma dalībnieku dotu priekšroku darbam celtniecībā, telpu un apkārtnes uzkopšanas darbiem. Daži izteica vēlmi piespiedu darbu veikt, strādājot savā specialitātē, lai darot to, ko prot vislabāk, sniegtu lielāku labumu arī sabiedrībai.

Tikai 17% aptaujāto saskārās ar kādām problēmām, pildot piespiedu darbu. Viņi galvenokārt uzsvēra grūtības apvienot strādāšanu savā pamatdarbā ar piespiedu darba veikšanu.

Citas minētās problēmas attiecas uz nepietiekamu darba inventāra nodrošinājumu, notiesāto veselības problēmām un kauna izjūtu no apkārtējiem, veicot piespiedu darbu.

Nogurums - jo bija gan pastāvīgais darbs, gan piespiedu darbs. (LV, V)

Laika saskaņošanas grūtības. (CIT, V)

Problēmas apvienot piespiedu darba izpildi ar pastāvīgo darbu. Tas radīja pāris neērtības. (CIT, V)

Nonēsāti, salauzti darba rīki. Mazliet biedējoši, ka parkā suņi bez uzpurņiem skraidīja. Nebija traktoru parkā, kas aizvestu atkritumus. (CIT, V)

Izpildes laikā bija kuņģa iekaisums. Sākumā vienalga lika strādāt. Kad atnesa ārsta zīmi, tad iedeva brīvdienas. (CIT, V)

Morāli nepatīkami, neērti. (LV, V)

Absolūts vairākums aptaujāto (92%) piespiedu darbu uzskata par soda veidu, kaut gan īpaši neizjūt morālus pārdzīvojumus par šī soda izciešanu. Tikai viena trešdaļa aptaujāto atzinuši, ka viņiem ir bijis neērti vai kauns par to, ka viņiem ir vai bijis jāveic piespiedu darbs. Vēl mazāk – tikai viena ceturtdaļa respondentu un galvenokārt tie, kas jutušies neērti, ir slēpuši no apkārtējiem faktu, ka viņi ir bijuši notiesāti ar piespiedu darbu.

Biežākais nodarījums, par kuru pētījuma dalībniekiem ir ticis piemērots piespiedu darbs kā kriminālsods, ir Krimināllikuma 262. pantā noteiktais - transportlīdzekļa vadīšana alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē. Piespiedu darbs par šo nodarījumu ir piemērots 48% no visiem respondentiem. Viņu vidū nav daudz tādu respondentu, kuriem bijis neērti vai izjūti kaunu par piespiedu darba veikšanu (25%). Salīdzinājumam, pārējo pētījuma dalībnieku vidū, kuriem sods ir piemērots par citu nodarījumu, 42% atzīst, kas ir jutušies neērti vai bijis kauns par piespiedu darba veikšanu. Subjektīvā kauna un neērtības izjūta, iespējams, liecina par izteiktāku vēlmi noslēpt un aizmirst savu nodarījumu, kamēr šādas sajūtas neesamība – par augstāku vainas sajūtu un lielāku nozīmi vajadzībai pēc iekšējas vai publiskas iespējas “izpirkt” savu vainu.

Vajadzība pēc publiska attaisnojuma visbiežāk ir īstenojusies – 92% aptaujātie piespiedu darba veicēji no ģimenes locekļu, radu, draugu un citu apkārtējo puses pārsvarā ir izjūti saprotošu vai atbalstošu attieksmi. Divas trešdaļas piespiedu darba veicēju (67%) no apkārtējiem izjūti vairāk sapratni, bet ceturtdaļa notiesāto saņēmuši atbalstu no tuvākajā apkārtnē esošajiem.

Lielākā daļa respondentu uzskata, ka viņiem piespiedu soda veida kvantitatīvais mērs – piespiedu darba stundas – ir atbilstošs viņu noziedzīgajam nodarījumam. Tā uzskata 74% aptaujāto, kā piemērotāko atbildi izvēloties „ne par daudz, ne par maz”.

Savukārt piektā daļa (16 respondenti) no aptaujātajiem piespiedu darba veicējiem uzskata, ka tiesas piemērotais stundu skaits ir bijis neadekvāti augsts viņu nodarījumam. Tikai viens soda izcietējs uzskata, ka piemēroto stundu skaits ir bijis pārāk mazs par nodarījumu, savukārt pieci nejūtas pelnījuši piemēroto stundu skaitu vispār.

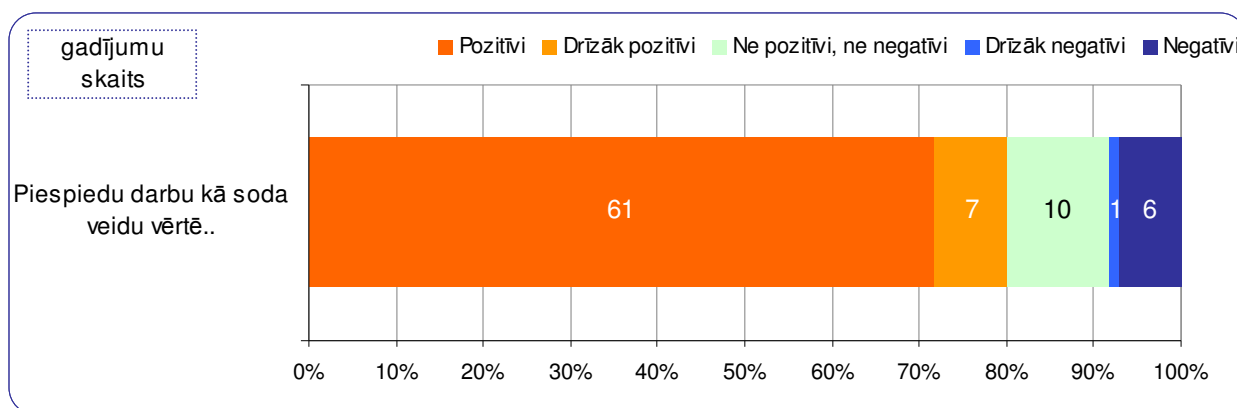
Salīdzinot objektīvi piešķirto stundu skaitu un subjektīvo vērtējumu par piespiedu darba stundu atbilstību nodarījumam, redzams, ka tie, kuri nejūtas tās pelnījuši vispār, bija strādājuši mazāk stundu, bet tie, kam bija jāstrādā vairāk stundas, uzskata, ka piešķirtais sods ir bijis pārāk liels par attiecīgo noziedzīgo nodarījumu.

3.2. Piespiedu darba kā soda veida nozīme un efektivitāte

Lielākā daļa (75%) piespiedu darba veicēju ir apstiprinoši atbildējuši uz jautājumu „Vai piespiedu darba veikšana ir kaut ko mainījusi viņu dzīvē/ uzskatos vai attieksmē pret lietām?”. Savukārt atbildēs par to, kas tieši ir mainījies viņu dzīvē, dominē tādi atbilžu varianti kā „*otrrreiz ar to saskarties nevēlētos; mācība, ka alkohola reibumā nevar sēsties pie stūres; attieksme pret likumu kļūva nopietnāka*”. Dziļāka šo atbilžu analīze liek secināt, ka tās drīzāk sniedz atbildi par to, cik efektīvs notiesāto skatījumā ir piespiedu darbs kā kriminālsods.

Lielākā daļa respondentu (72%) piespiedu darbu kā soda veidu vērtē pozitīvi. (6. attēls)

6. attēls. Piespiedu darba kā soda vērtējums

Bāze: Piespiedu darba veicēji, n=85

Piezīme: Gadījumu skaits attiecas uz skaitlisko attēlojumu stabiņu diagrammās, bet uz ass attēlots procentuālais sadalījums (īpatsvars).

Aptaujātie, motivējot savu vērtējumu piespiedu darbam kā labam soda veidam, bieži izmanto salīdzinājumu ar citiem soda veidiem.

No vienas puses, piespiedu darbs vairumā gadījumu tiek atzīts par labāku soda veidu nekā cietumsods un/vai naudas sods. No otras puses, neliela noziedzīga nodarījuma un piespriesto stundu skaita gadījumā aptaujātie labāk izvēlētos naudas sodu vai pat izciestu sodu aresta veidā. To bieži pamato ar grūtībām apvienot strādāšanu pamatdarbā ar piespiedu darba veikšanu. Savukārt piespiedu darbs salīdzinoši labāks par naudas sodu šķiet nepietiekama finansiālā nodrošinājuma (zemāku ienākumu) gadījumā.

Citi biežākie piespiedu darba vērtējumi saistās ar vainas apziņu un nepieciešamo sodu par nodarījumu.

Daudziem šis soda veids liek pārdomāt savu rīcību, tādējādi gūstot no tā mācību, kas, iespējams, turpmāk kalpos kā barjera līdzīgiem nodarījumiem.

Vērtējumam ir arī racionāli lietderīgs pamatojums – tas ir sabiedrībai derīgs darbs, salīdzinājumā ar arestu vai naudas sodu, kuru gadījumā devums sabiedrībai nav redzams.

Piespiedu darbi ir labāki nekā naudas sods vai cietumsods. (CIT, S)

Ja cilvēks tiek pieķerts vienu reizi veicot pārkāpumu - braucis dzērumā pie stūres, tad labi, ka var saņemt maigāku soda veidu. (CIT, V)

Ja salīdzina ar naudas sodu, tad labi, ka ir iespēja darīt piespiedu darbus, jo nebūtu naudas, ko samaksāt. (LV, S)

Grūti apvienot pamatdarbu ar piespiedu darbu. Labāk naudas sods. (LV, V)

Labāk atsēdētu, ja arests būtu neliels. Grūti savienot ar pamatdarbu. (LV, V)

Ja ir vainīgs, tad par to jāatbild. (LV, V)

Katram cilvēkam jāsaņem tas, ko pelnījis; jāpilda tas, kas piespriests. (LV, V)

Pārmāca. Vairāk nedarītu to, par ko piespieda. (LV, V)

Labāk kā cietums, izpērku vainu, strādājot sabiedrības labā. (LV, V)

Sods tomēr tas ir. No cilvēka ir kaut

Visbeidzot respondenti atzīst šo soda veidu par salīdzinoši viegli izciešamu un piemērojamu likumpārkāpējiem par salīdzinoši nenozīmīgiem nodarījumiem.

kāds labums - ir prieks par paveikto. (LV, V)

Salīdzinoši viegls soda veids. (LV, S)

Adekvāts veids nelielam pārkāpumam. (CIT, S)

Ja būtu izvēles iespēja, piespiedu darbu kā sev piemērotāko soda veidu izvēlētos 60% no tiem respondentiem, kuriem sodu piemēroja tiesa.

Tie pētījuma dalībnieki, kuri neizvēlētos piespiedu darbu, ja tiesa tādu iespēju dotu, priekšroku dotu naudas sodam. Jāpiebilst, ka naudas sodu vairāk ir izvēlējušies respondenti ar lielākiem ienākumiem. Kā otra izvēle tiek minēts piespiedu darbs nosacīti kombinācijā ar kādu no VPD programmām.

Piespiedu darba veicēji kopumā ir pozitīvi noskaņoti pret piedalīšanos kādā no VPD organizētajām sociālās uzvedības korekcijas programmām piespiedu darba ietvaros. 46% aptaujāto šādu iespēju vērtē pozitīvi, 15% - drīzāk pozitīvi, bet 13% - neitrāli („ne pozitīvi, ne negatīvi”). Tomēr viena ceturtdaļa respondentu jeb 26% šādu soda veidu vērtē negatīvi (atbildes „drīzāk negatīvi” un „negatīvi” kopā).

Iespēju izvairīties no piespiedu darba izpildes ir apsvēris tikai katrs desmitais piespiedu darba veicējs. Vēl mazāks īpatsvars to, kas atzīst, ka ir domājuši par iespēju izvairīties no piespiedu darba veikšanas, ir starp tiem aptaujātajiem, kuri piespiedu darbu jau ir pabeiguši.

Zināju no pieredzes, ka labāk atstrādāt, nekā pēc tam par izvairīšanos atsēdēt cietumā. (LV, V)

Veselais saprāts - starp ieslodzījumu un piespiedu darbiem labāk izvēlos piespiedu darbus, jo tomēr iznāk būt brīvībā. (LV, V)

Galvenie argumenti, lai nemēģinātu izvairīties no piespiedu darba, ir nevēlēšanās saņemt stingrāku sodu, piemēram, reālu brīvības atņemšanu. Turklāt daļai respondentu jau sākotnēji piespiedu darbs kā soda veids ir šķitis kā vieglākais iespējamais soda veids, no kura nav vērts izvairīties.

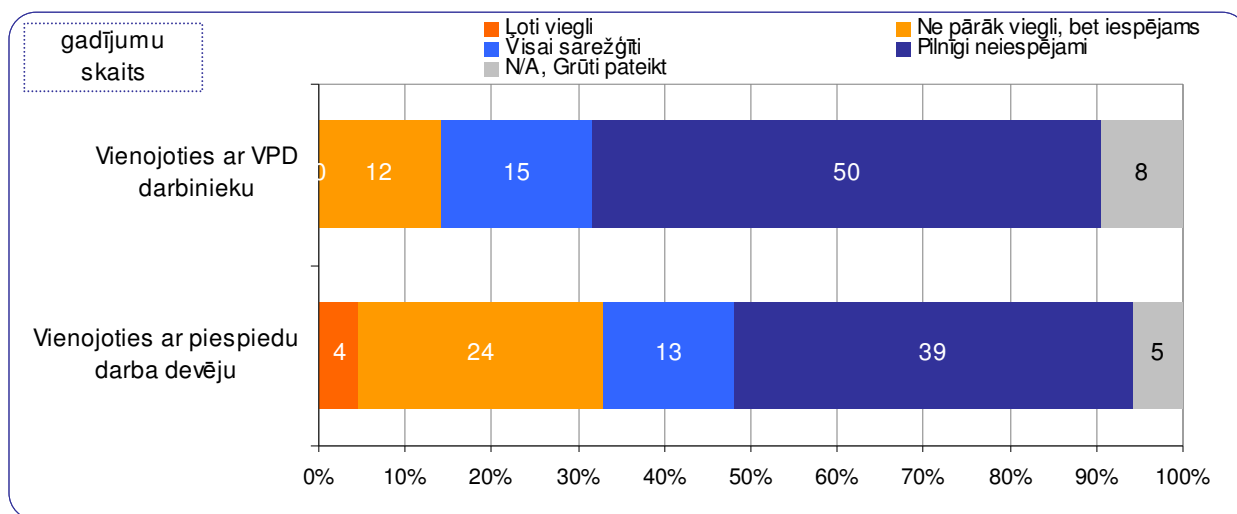
Tas, ka radās priekšstats par VPD, ka tā ir nopietna iestāde. Labāk nejokot. Un tas, ja tiesa piespieda, tad, ja nestrādās - būs īsts sods. (CIT, V)

Citi minētie iemesli, kas mazina vēlmi izvairīties no piespiedu darba izpildes, ir saistāmi ar darba izpildes uzraudzītāju kontroli darba veikšanas laikā, kā arī paša notiesātā atbildības sajūtu pret ģimeni.

Sirdsapziņa. Ja dabūts, tad jāstrādā. Strādājot ātrāk tiks galā. (LV, V)

Pat neienāca prātā izvairīties - ja piesprieds, tad ar likumu "nestrīdos". (LV, S)

Savukārt tiem piespiedu darba veicējiem, kuri izjūt vainas apziņu par nodarījumu un pozitīvi vērtē piespiedu darbu (gan kopumā, gan kā viegli un vienkārši izpildāmu soda veidu), izvairīšanās no piespiedu darba izpildes pat neienāk prātā vai nav aktuāla.

7. attēls. Izvairīšanās vai piemēroto piespiedu darba stundu skaita samazināšanas iespējas, vienojoties ar atbildīgajiem par to.

Bāze: Piespiedu darba veicēji, n=85

Piezīme: gadījumu skaits attiecas uz skaitlisko attēlojumu stabu diagrammās, bet uz ass attēlots procentuālais sadalījums (īpatsvars).

Piespiedu darba veicēju izpratnē izvairīšanās no šī soda ir teju vai neiespējama. Par to liecina aptaujas rezultāti, kur gandrīz puse – 39 aptaujātie - uzskata, ka ir pilnīgi neiespējami vienoties ar piespiedu darba devēju par izvairīšanās iespējām vai piespiedu darba stundu skaita samazināšanu. Bet vairāk kā puse (50 respondenti) atzīst, ka ir pilnīgi neiespējami līdzīgi vienoties ar VPD darbinieku. (7. attēls)

Tomēr 12 piespiedu darba veicēji (no 85 kopumā) uzskata par grūtu, bet iespējamu vienošanos ar VPD darbinieku par izvairīšanos no piespiedu darba veida, un 28 piespiedu darba veicēji uzskata, ka ir iespējams izvairīties no piespiedu darba veikšanas, vienojoties ar darba devēju.

Apskatot šādi atbildējušos respondentus sīkāk, ir iespējams izdalīt dažas demogrāfiskās pazīmes, lai raksturotu, kuri cilvēki ir pārliecinātāki par iespējām izvairīties no šī soda veida. Jāatzīmē, ka kopumā šīs atšķirības dažādu demogrāfisko pazīmju ietvaros nav lielas. Piespiedu darba veicēji ar zemāku izglītību (pamata vai nepabeigta vidējā izglītība) ir mazāk pārliecināti par šādu iespējamību, nekā piespiedu darba veicēji ar augstāku izglītību. Zemgale ir reģions, kurā salīdzinājumā ar citiem reģioniem, ir lielāks īpatsvars ar šo soda veida notiesāto, kuri uzskata par iespējamu izvairīties no piespiedu darba veikšanas gan vienojoties ar darba devēju, gan ar VPD darbiniekiem.

Nedaudz lielāks ir sieviešu īpatsvars sieviešu kopskaitā, kas uzskata par iespējamu vienoties ar darba devēju par iespējām izvairīties no piespiedu darba veikšanas.

Kā redzams, no aptaujātajiem 85 piespiedu darba veicējiem četri apgalvoja, ka izvairīties no piespiedu darba veikšanas, vienojoties ar darba devēju, ir pavisam viegli.

PIELIKUMS Nr.1

Piespiedu darbs

Tiešā intervija

INTERVĒTĀJ! Anketas tekstā burtu saīsinājuma VPD vietā lietot "Valsts probācijas dienests"!

Labdien, mani sauc ... (vārds, uzvārds) un es pārstāvu pētniecisko aģentūru FACTUM. Pašlaik Valsts probācijas dienesta (VPD) uzdevumā mēs veicam pētījumu ar mērķi uzlabot piespiedu darba kā kriminālsoda efektivitāti un VPD darbību kopumā. Būsim pateicīgi, ja Jūs veltītu mazliet laika, lai atbildētu uz anketas jautājumiem.

Jūsu anonimitāti garantējam – visas atbildes tiks izmantotas tikai apkopotā veidā pētnieciskiem mērķiem. Mūsu saruna ilgs apmēram 20-30 minūtes.

D1 Atzīmējiet intervijas uzsākšanas laiku: _____ stunda _____ minūtes

D2 Vai piespiedu darbu Jūs...?

... vēl veicat 1
... vai jau esat pabeidzis/-gusi 2
N/A 3

B1 Vai Jūs par piespiedu darbu kā kriminālsodu bijāt jau dzirdējis/-usi pirms Jums pašam/-ai tika piemērots šis soda veids? Jā 1 → B2
Nē 2 → B3
N/A, grūti pateikt 3 → B3

B2 No kā Jūs bijāt dzirdējis/-usi par piespiedu darbu kā kriminālsodu? Iespējamās vairākas atbildes. Televīzija 1,
Radio 2,
Avīzes/ žurnāli 3,
Radi/ draugi/ paziņas 4,
Cits (ierakstiet): 5,

B3 No kā Jūs saņēmtā informāciju par to, ka Jums jāveic piespiedu darbs (par piemēroto sodu: piespiedu darbs)? Iespējamās vairākas atbildes. N/A, grūti pateikt 6
Prokurors 1, → B3a
Tiesnesis 2,
Policijas darbinieks 3,
VPD darbinieks 4,
Cits (ierakstiet): 5, → B3b

B3a Vai prokurors, pirms piemēroja Jums prokurora priekšrakstu par sodu, sniedza Jums informāciju par to, kas ir piespiedu darbs? Jā 1
Nē 2 → B4
N/A, grūti pateikt 3

B3b Vai Jūs tiesā saņēmtā VPD informatīvo bukletu par piespiedu darbu kā kriminālsodu? Jā 1
Nē 2
N/A, grūti pateikt 3

B4 Vai kopumā saņemtā informācija par piespiedu darbu bija pietiekama? Pilnīgi pietiekama 1
Drīzāk pietiekama 2
Drīzāk nepietiekama 3
Pilnīgi nepietiekama 4
N/A, grūti pateikt 5

Tagad daži jautājumi par saņemto informāciju:

B5 Vai Jūs zinājāt, ka Jums 5 dienu laikā pēc tiesas sprieduma/ prokurora priekšraksta par sodu stāšanās spēkā ir jāpiesakās Valsts probācijas dienestā? Jā 1 → B6
Nē 2 → B7
N/A, grūti pateikt 3 → B7

B6	Un vai Jūs šo 5 dienu laikā pieteicāties VPD?	Jā	1	
		Nē	2	
		N/A, grūti pateikt	3	
B7	<i>Iedodiet kartīti B7</i> Kā Jūs vērtējat piespiedu darbu kā soda veidu?	Pozitīvi	1	
		Drīzāk pozitīvi	2	
		Ne pozitīvi, ne negatīvi	3	
		Drīzāk negatīvi	4	
		Negatīvi	5	
		N/A, grūti pateikt	6	
B7a	Kāpēc? Lūdzu pamatojiet savu vērtējumu.	<i>Ierakstiet:</i>	Kods: 	
B8	<i>Iedodiet kartīti B8</i> Kā Jūs vērtējat VPD darbību?	Ļoti labi	1	
		Drīzāk labi	2	
		Ne labi, ne slikti	3	
		Drīzāk slikti	4	
		Ļoti slikti	5	
		N/A, grūti pateikt	6	
B8a	Kāpēc? Lūdzu pamatojiet savu vērtējumu.	<i>Ierakstiet:</i>	Kods: 	
B9	<i>Iedodiet kartīti B8</i> Kā Jūs vērtējat VPD darbinieku, kurš organizēja Jūsu piespiedu darba izpildi?	Ļoti labi	1	
		Drīzāk labi	2	
		Ne labi, ne slikti	3	
		Drīzāk slikti	4	
		Ļoti slikti	5	
		N/A, grūti pateikt	6	
B9a	Kāpēc? Lūdzu pamatojiet savu vērtējumu.	<i>Ierakstiet:</i>	Kods: 	
B10	Vai Jūs sajūtāt atbalstu no VPD darbinieka puses?	Jā	1	
		Nē	2	
		N/A, grūti pateikt	3	
B11	Vai VPD darbinieks pārrunāja ar Jums piespiedu darba izpildes gaitu?	Jā	1	
		Nē	2	
		N/A, grūti pateikt	3	
B12	Cik bieži VPD darbinieks tikās ar Jums piespiedu darba izpildes laikā?	2 reizes nedēļā vai pat biežāk	1	
		1 reizi nedēļā	2	
		Retāk nekā 1 reizi nedēļā	3	
		Nezina/ grūti pateikt	4	
B13	Vai VPD darbinieks uz klausīja arī Jūsu problēmas, ja tādas bija?	Jā	1	
		Nē	2	
	Neapspriedu problēmas ar VPD darbinieku		3	
		N/A, grūti pateikt	4	
B14	Vai Jūs kaut reizi izjutāt pazemojošu vai citādi negatīvu attieksmi no ... puses?	Jā	Nē	N/A, grūti pateikt
a	... VPD darbinieka	1	2	3
b	... darba devēja	1	2	3

B15	Vai Jūs kaut reizi saņēmāt uzslavas par paveikto piespiedu darbā no ...	Jā	Nē	N/A, grūti pateikt
a	... VPD darbinieka?	1	2	3
b	... darba devēja?	1	2	3

B16	Vai Jūs izjutāt gandarījumu par piespiedu darbā paveikto?	Jā	1
		Nē	2
	N/A, grūti pateikt		3

B17	Kas motivē (vai varētu motivēt) piespiedu darbu pildīt apzinīgi?	Ierakstiet:	Kods: _ _
-----	--	-------------------	--

B18	Vai piespiedu darba veikšana ir kaut ko mainījusi Jūsu dzīvē/ Jūsu uzskatos vai attieksmē pret lietām?	Jā	1 → B19
		Nē	2 → B20
	N/A, grūti pateikt		3 → B20

B19	Kas tieši ir mainījies?	Ierakstiet:	Kods: _ _
-----	-------------------------	-------------------	--

B20	Cik piespiedu darba stundas Jums tika piemērotas?	Ierakstiet: _ _ _ stundas
-----	---	-----------------------------

B21	Iedodiet kartīti B21 Kā Jūs vērtējat tiesas piemēroto stundu skaitu par Jūsu nodarījumu? Vai tas ir...? Atzīmēt tikai vienu atbildi	... pārk daudz	1
	... ne par daudz, ne par maz (atbilstošs manam nodarījumam)		2
	... pārk maz		3
	... nejūtos to pelnījis vispār		4
	N/A, grūti pateikt		5

B22	Iedodiet kartīti B22 Kā Jūs vērtējat pašu darbu, ko Jums bija jāveic? Vai tas bija ...? Iespējamās vairākas atbildes	... fiziski smags darbs	1,
		... netīrs darbs	2,
	... darba izpilde man neradīja problēmas		3,
	... interesants darbs		4,
	... sabiedrībai ļoti derīgs darbs		5,
	Cits (ierakstiet):		6,
		N/A, grūti pateikt	7

B23	Kādu darbu Jūs labprāt izvēlētos piespiedu darba veikšanai?	Ierakstiet:	
-----	---	-------------------	--

B24	Vai Jūs saskārāties ar kādām problēmām, pildot piespiedu darbu?	Jā	1 → B24a
		Nē	2 → B25
	N/A, grūti pateikt		3 → B25

B24a	Ar kādām?	
------	-----------	--

Ierakstiet:

Kods:

|_|_|_|_|

Iedodiet kartīti B8

B25 Kā Jūs vērtējat sadarbību ar savu piespiedu darba devēju?

Ļoti labi 1
 Drīzāk labi 2
 Ne labi, ne slikti 3
 Drīzāk slikti 4
 Ļoti slikti 5
 N/A, grūti pateikt 6

B25a Kāpēc? Lūdzu pamatojiet savu vērtējumu.

Ierakstiet:

Kods:

|_|_|_|_|

B26 Vai Jūs tikāt iepazīstināts/-a ar darba drošības noteikumiem?

Jā 1
 Nē 2
 Grūti pateikt/ neatceras 3

B27 Vai darba devējs Jūs nodrošināja ar nepieciešamajiem darba rīkiem un darba aizsardzības līdzekļiem?

Jā 1
 Nē 2
 N/A, grūti pateikt 3

B28 Vai Jūs apsvērāt iespēju izvairīties no piespiedu darba izpildes?

Jā 1 → B28a
 Nē 2 → B28b

B28a Kādā veidā?
Iespējamās vairākas atbildes

Ja N/A vai grūti pateikt, tad piedāvāt Kartīti B28a!

Samaksājot darba devējam 1,
 Samaksājot VPD darbiniekam 2,
 Mainot dzīvesvietu 3,
 Izvairoties no VPD darbinieka 4,
 Aizsūtīt uz darbiem citu personu 5,
 Cits (ierakstiet): 6,

→ B29

N/A, grūti pateikt 7 → Kartīte

B28b Kas no tā atturēja?

Ierakstiet:

Kods:

|_|_|_|_|

Iedodiet kartīti B29

B29 Jūsprāt, cik viegli vai grūti ir izvairīties vai samazināt piemēroto piespiedu darba stundu skaitu, vienojoties ar VPD darbinieku?

Ļoti viegli 1
 Ne pārāk viegli, bet iespējams 2
 Visai sarežģīti 3
 Pilnīgi neiespējami 4
 N/A, grūti pateikt 5

Iedodiet kartīti B29

B30 Jūsprāt, cik viegli vai grūti ir izvairīties vai samazināt piemēroto piespiedu darba stundu skaitu, vienojoties ar piespiedu darba devēju?

Ļoti viegli 1
 Ne pārāk viegli, bet iespējams 2
 Visai sarežģīti 3
 Pilnīgi neiespējami 4
 N/A, grūti pateikt 5

B31 Vai piespiedu darbs Jums liekas kā sods?

Jā 1
 Nē 2
 N/A, grūti pateikt 3

B32	Vai Jums ir/ bija neērti vai kauns par to, ka ir/ bija jāveic piespiedu darbi?	Jā	1
		Nē	2
		N/A, grūti pateikt	3
B33	Vai Jūs slēpāt vai slēpjat no apkārtējiem to, ka esat/ bijāt notiesāts/-a ar piespiedu darbu?	Jā	1
		Nē	2
		N/A, grūti pateikt	3
B34	<i>Iedodiet kartīti B34</i> Kāda ir/ bija apkārtējo - Jūsu ģimenes locekļu/ radu/ draugu/ paziņu - attieksme pret to, ka esat/ bijāt notiesāts/-a ar piespiedu darbu?	Saprotoša	1
		Atbalstoša	2
		Nosodoša/ negatīva	3
		Neizpratoša	4
		N/A, grūti pateikt	5
B35	<i>Iedodiet kartīti B7</i> Ja tiesa piemērotu Jums 200 stundas piespiedu darbu, no kurām 40 stundas Jums būtu jāpiedalās kādā no VPD organizētajām sociālās uzvedības korekcijas programmām (piemēram, VPD programma „Cienpilnu attiecību veidošana” personām, kuras notiesātas par goda un cieņas aizskaršanu vai vardarbīgu attieksmi pret ģimenes locekļiem), kā Jūs vērtētu šādu soda veidu?	Pozitīvi	1
		Drīzāk pozitīvi	2
		Ne pozitīvi, ne negatīvi	3
		Drīzāk negatīvi	4
		Negatīvi	5
		N/A, grūti pateikt	6
!!!	Jautājums tiem, kam piespiedu darbu ir piemērojusi tiesa → B3 atzīmēta atbilde 2!		
B36	Ja tiesa jautu izvēlēties soda veidu, vai Jūs izvēlētos piespiedu darbu?	Jā	1 → D3
		Nē	2 → B37
		N/A, grūti pateikt	3 → B37
B37	<i>Iedodiet kartīti B37</i> Kuru no šiem soda veidiem Jūs labprātāk izvēlētos piespiedu darba vietā?	Naudas sods	1
		Brīvības atņemšana (6 mēneši – 20 gadi)	2
		Mantas konfiskācija	3
		Arests (3 dienas – 6 mēneši)	4
		Piespiedu darbs nosacīti + VPD programma*	5
		Brīvības atņemšana nosacīti + VPD programma*	6

* INTERVĒTĀJ! Piespiedu darbs/ brīvības atņemšana nosacīti + VPD programma nozīmē to, ja notiesātais neapmeklē programmu, tad viņam tiek piemērots piespiedu darbs vai reāla brīvības atņemšana.

DEMOGRĀFIJA

Daži jautājumi par Jums.

D3 Cik jums ir pilni gadi? *Ierakstiet: |__|__| gadi*

D4 Kāda ir jūsu tautība?

Latvietis/-e	1
Krievs/-iete	2
Cita	3

D5 Ar ko kopā Jūs dzīvojat Jūsu ģimenē?
Atzīmēt visus atbilstošos

Vīrs/ sieva (t.sk. civillaulībā)	1,
Vecāki	2,
Bērni	3,
Brāļi/ māsas, citi radnieki	4,
Citi (nav radnieki)	5,
Viens pats	6

- D6 Kāda ir Jūsu izglītība? Pamata vai nepabeigta vidējā 1
Vidējā 2
Vidējā speciālā 3
Augstākā 4

D7	Iedodiet kartīti IENĀKUMI Kādi pagājušā mēnesī bija Jūsu ģimenes IENĀKUMI uz <u>vienu cilvēku ģimenē</u> pēc nodokļu nomaksas, ņemot vērā visus ienākumus – algas, stipendijas, pabalstus, pensijas, piemaksas utt.?				
	Līdz Ls 30	1		Ls 151 – 200	11
	Ls 31 – 40	2		Ls 201 – 250	12
	Ls 41 – 50	3		Ls 251 – 300	13
	Ls 51 – 60	4		Ls 301 – 400	14
	Ls 61 – 70	5		Ls 401 – 500	15
	Ls 71 – 80	6		Ls 501 – 600	16
	Ls 81 – 90	7		Ls 601 – 700	17
	Ls 91 – 100	8		Ls 701 – 800	18
	Ls 101 – 120	9		Ls 801 un vairāk	19
	Ls 121 – 150	10		N/A, grūti pateikt	20

- Iedodiet kartīti D8
D8 Jūs pašlaik esat ...? ... pašnodarbināta persona 1
Atzīmēt tikai vienu atbildi, ... algots darbinieks 2
kas atbilst respondenta ... bezdarbnieks, meklējot darbu 3
pamatstatusam! ... pensijā/ invalīds 4
... mājsaimniece 5
... students, skolnieks 6
Cits (ierakstiet):..... 7
N/A, grūti pateikt 8

- D9 Pēc kura krimināllikuma panta Jūs tikāt notiesāts/-a? Ierakstiet: | | | | | pants

Pateicamies par Jūsu atsaucību!

AIZPILDA INTERVĒTĀJS TULĪT PĒC INTERVIJAS:

- D10 Intervijas beigšanas laiks: | | | | stunda | | | | minūtes
D11 Intervijas datums: | | | | diena | | | | mēnesis, 2006
D12 Respondenta dzimums Sieviete 1
Vīrietis 2
D13 Intervijas valoda Latviešu 1
Krievu 2
D14 Reģions Rīgas rajons 1
Vidzeme 2
Kurzeme 3
Zemgale 4
Latgale 5

- D15 Intervētājs (vārds, uzvārds):

Kods | | | |

„Apliecinu, ka intervija notika atbilstoši noteikumiem un anketā atzīmētās atbildes patiesi atspoguļo respondenta viedokli”

Intervētāja paraksts:

Piezīmes vai komentāri:

AIZPILDA CENTRĀ

- D16 Anketas valoda Latviešu 1
Krievu 2
D17 Anketas numurs | | | | |

PIELIKUMS Nr.2

Pēc kura krimināllikuma panta Jūs tikāt notiesāts/-a?

<i>Krimināllikuma pants un tā apraksts</i>	<i>Notiesāto skaits</i>	<i>Īpatsvars (%)</i>
262. pants. Transportlīdzekļa vadīšana alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu ietekmē	41	48
180. pants. Zādzība, krāpšana, piesavināšanās nelielā apmērā	5	6
175. pants. Zādzība	4	5
130. pants. Tīšs viegls miesas bojājums	4	5
314. pants. Noziedzīgā kārtā iegūtas mantas iegādāšanās un realizēšana	3	4
185. pants. Mantas tīša iznīcināšana un bojāšana	3	4
214. pants. Maksātspējas pieteikuma neiesniegšana un nepatiesa pieteikuma iesniegšana	3	4
312. pants. Izvairīšanās no tiesas piespriedē soda izciešanas	3	4
170. pants. Izvairīšanās no uzturēšanas	2	2
174. pants. Cietsirdība un vardarbība pret nepilngadīgo	2	2
50. pants. Soda noteikšana par vairākiem noziedzīgiem nodarījumiem	2	2
300. pants. Apzināti nepatiesa liecība, atzinums, tulkojums un paskaidrojums	1	1
230. pants. Cietsirdīga izturēšanās pret dzīvniekiem	1	1
210. pants. Kredīta un citu aizdevumu negodprātīga saņemšana un izmantošana	1	1
126. pants. Tīšs vidēja smaguma miesas bojājums	1	1
115. pants 1. daļa, 116. pants 2. daļa. Valsts īpaši aizsargājamo dzīvnieku un augu iznīcināšana un bojāšana, slepkavība.	1	1
177. pants. Krāpšana	1	1
190. pants Kontrabanda	1	1
186. pants. Mantas iznīcināšana un bojāšana aiz neuzmanības	1	1
315. pants. Neziņošana par noziegumu	1	1
217. pants. Grāmatvedības un statistiskās informācijas noteikumu pārkāpšana	1	1
221. pants. Spirta un alkoholisko dzērienu uzglabāšanas un pārvadāšanas noteikumu pārkāpšana	1	1
275. pants. Dokumenta, zīmoga un spiedoga viltošana un viltota dokumenta, zīmoga un spiedoga realizēšana un izmantošana.	1	1
Nav atbildes	1	1
Kopā	85	100